

Marcin Markowski, Tomasz Rodziewicz

"Związki Lublina i Wilna. Studia i Materiały", t. 1, red. Tomasz Rodziewicz, Lublin 2011 : [recenzja]

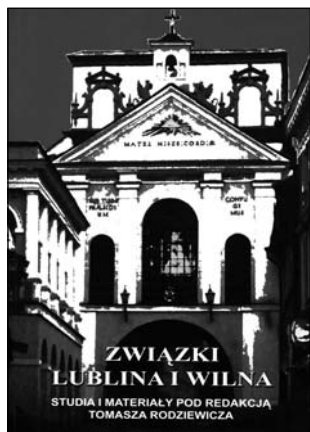
Rocznik Lubelski 40, 249-251

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Związki Lublina i Wilna. Studia i Materiały,
t. 1, pod red. Tomasza Rodziewicza,
Towarzystwo Przyjaciół Grodna i Wilna.
Oddział w Lublinie, Lublin 2011, ss. 432**

Recenzowana publikacja jest kolejną pracą zbiorową pod redakcją Tomasza Rodziewicza – historyka, pracownika Archiwum Państwowego w Lublinie oraz (od 2004 r.) prezesa lubelskiego oddziału Towarzystwa Przyjaciół Grodna i Wilna (TPGiW). Przypadające w 2009 r. rocznice – 440. zawarcia unii polsko-litewskiej w Lublinie i 20. działalności oddziału TPGiW – oraz pozytywne przyjęcie poprzedniej monografii wieloautorskiej¹ skłoniło środowisko

związane z Wileńszczyzną do wydania kolejnej publikacji.

Celem recenzowanego tomu było pokazanie na przestrzeni ponad czterech wieków wzajemnych kontaktów dwóch miast – Lublina i Wilna. Wydana przez TPGiW pozycja jest publikacją posesyjną, w której zawarto referaty wygłoszone podczas zorganizowanej w czerwcu 2009 r. konferencji pt. *Związki społeczne, kulturalne i naukowe Lublina i Wilna w dobie nowożytnej*. W trakcie przygotowań do druku planowana pozycja wzbudziła jednak duże zainteresowanie, które z kolei przełożyło się na ilość włączonych do tomu tekstów i przyczyniło się zarazem do zwiększenia jej objętości.

Recenzowana praca składa się ze wstępu oraz dwudziestu czterech artykułów napisanych przez dwudziestu sześciu autorów. Dodatkowo w książce znajdują się noty o autorach, a także streszczenia tekstów w języku angielskim i litewskim. Na końcu umieszczono spis ilustracji, indeksy osobowy i geograficzny, które ułatwiają wyszukanie poszczególnych zagadnień. Zawarte w tomie artykuły w większości zostały napisane przez ludzi związanych z lubelskim środowiskiem akademickim. Jedynie dwa spośród opublikowanych tekstów napisały osoby mieszkające na stałe w Wilnie. W książce pojawiło się 136 ponumerowanych ilustracji (76 fotografii, 17 reprodukcji obrazów, grafik i rysunków, 5 reprodukcji dokumentów, rękopisów i map oraz 38 reprodukcji druków, kart tytułowych i okładek książek).

Twórcy publikacji zastrzegli we wstępie, że tytuł *Związki Lublina i Wilna* jest umowny i należy go rozumieć jako skrót myślowy obejmujący wzajemne kontakty nie tylko obydwu miast, ale też Lubelszczyzny i Wileńszczyzny oraz losy ludzi i dóbr kultury związanych z tymi regionami. Zawarte w tomie artykuły są różnorodne. Znalazły się tam opracowania monograficzne, sprawozdania oraz wspomnienia. Większość Autorów porusza kwestie związków naukowych Lublina

---

1 *Agresja sowiecka 17 września 1939 roku na Kresach Wschodnich i Lubelszczyźnie. Studia i materiały*, t. 1, red. T. Rodziewicz, Lublin 2009 [wydanie drugie 2011].

i Wilna, opisując migrację naukowców z Wilna do Lublina po zakończeniu II wojny światowej, obecność studentów-kresowiaków na lubelskich uczelniach po 1944 r., współczesną współpracę uniwersytecką pomiędzy środowiskiem lubelskim i wileńskim oraz wileńców² znajdujących się w zbiorach lubelskich bibliotek.

Opisywaną publikację książkową Towarzystwa Przyjaciół Grodna i Wilna otwiera artykuł Anny Machnaczej-Rolli oraz Tomasza Rodziewicza, którzy zrelacjonowali przebieg uroczystości jubileuszowych TPGiW oraz zaprezentowali główne obszary jego działalności w latach 1989–2009. Przedstawili krótką historię oraz aktywność lubelskiego oddziału TPGiW w dwóch obszarach – działań na Kresach Wschodnich oraz na rzecz popularyzacji kultury i historii Kresów Wschodnich w Lublinie. Tej tematyki dotyczy także kolejny artykuł, napisany przez Alicję Pietrowicz – prezes Wileńskiego Oddziału Miejskiego Związku Polaków na Litwie (ZPL), dotyczący wieloletniej współpracy obydwu organizacji. W tekście tym autorka przybliżyła czytelnikom również działalność ZPL. Kwestia wzajemnych związków Lublina i Wilna po 1989 r. została przywołana we wspomnieniu o Jerzym Surwile (1941–2009) napisanym przez Kazimierza Parfianowicza. Autor przedstawił w nim sylwetkę i dorobek polskiego działacza społecznego na Litwie oraz opisał jego wizyty i kontakty z Lublinem i Lubelszczyzną. Wśród zamieszczonych w tomie artykułów znajduje się tekst Dariusza Śladeckiego dotyczący kulturotwórczego wpływu środowiska lubelskiego na miasto nad Wilią, w którym Autor pokazuje oddziaływanie Lubelszczyzny na architekturę sakralną Wilna. Wzajemnych stosunków Lublina i Wilna dotyka również pośrednio tekst Józefa Kusa *Kupcy wileńscy na lubelskich jarmarkach od XV do XVII wieku* stanowiący omówienie usytuowania Lublina na szlakach handlowych, począwszy od XIV w. Ten artykuł oraz następny autorstwa Janusza Kopaczka *Zarys dziejów królewskiego traktu Kraków–Lublin–Wilno i jego przywrócenie jako „Via Jagiellonica”* pozwalają czytelnikowi poznać szlak, którym towary oraz prądy artystyczne „wędrowały” w obrębie Rzeczypospolitej Obojga Narodów z Korony do Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Związki religijne obydwu miast na podstawie kontaktów lubelskich i wileńskich karmelitów bosych przedstawił o. Arkadiusz Smagacz w artykule *Lubelski krucyfiks w wileńskim kościele św. Teresy od Jezusa. Rzecz o wzajemnych relacjach karmelitów bosych z Lublina i Wilna w XVII i XVIII wieku*. Wśród tekstów nawiązujących do relacji Korony i Litwy znajduje się artykuł Aliny Aleksandrowicz zatytułowany *Z myślą o unii polsko-litewskiej (na podstawie nieznanego eseju Adama Jerzego Czartoryskiego „Jadwiga”)*, w którym Autorka przedstawiła analizę nieopisanego dotychczas traktatu poetyckiego stworzonego przez księcia Czartoryskiego. W tekście tym została przedstawiona genealogia rodu wywodzącego się od Giedymina, a także poruszono kwestię założenia w Puławach pierwszego muzeum na ziemiach polskich, w którym gromadzone były pamiątki wspólnej historii Korony i Litwy.

W część książki poświęconą wiekowi XX wprowadza czytelnika artykuł Leszka Czarneckiego pt. *Wilno i Wileńszczyzna w walce o Niepodległą 1918–1919 – szkice*

---

2 *Wileńscy* – określenie materiałów archiwalnych i książkowych dotyczących Wilna i Wileńszczyzny. Podobne określenie *Lubliniana* odnosi się do materiałów dotyczących Lublina w WBP im. H. Łopacińskiego.

wydarzeń, w którym Autor przedstawił sytuację polityczną na Wileńszczyźnie po zakończeniu I wojny światowej aż do „buntu” generała Żeligowskiego w październiku 1920 r. Kwestię przyłączenia do II Rzeczypospolitej Wilna wraz z Litwą Środkową porusza Tomasz Rodziewicz, opisując przebieg lubelskich uroczystości z okazji tego zjednoczenia mających miejsce w 1922 r. Zamieszczony w książce tekst jest pierwszym tak szczegółowym omówieniem lubelskich wydarzeń z kwietnia 1922 r. w literaturze naukowej. W tomie pojawiły się także cztery artykuły dotyczące kadry naukowej z Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, która po 1944 r. została zmuszona do opuszczenia grodu nad Wilią i znalazła się w Lublinie, przyczyniając się do rozwoju tutejszych wyższych uczelni. W książce znalazły się również cztery teksty charakteryzujące wileńskie starodruki oraz wydawnictwa, które przechowywane są w dwóch lubelskich bibliotekach: Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego. Wśród artykułów mających zgodnie z tytułem przybliżyć związki Lublina i Wilna znalazł się również jeden poświęcony najwybitniejszemu z wileńskich zegarmistrzów XVIII w. – Jakubowi Gierke, którego zegar (jeden z dziewięciu egzemplarzy w Polsce) znajduje się w zbiorach Muzeum Lubelskiego w Lublinie. Tekst ten zamyka zasadniczą część publikacji.

W omawianej książce znalazły się również sprawozdania z dwóch spotkań litewskich i lubelskich historyków. Witalis Masenas i Tomasz Rodziewicz przybliżyli dyskusję panelową, która miała miejsce w Wilnie w 2008 r., dotyczącą roli Józefa Piłsudskiego w dziejach Polski i Litwy. Z kolei Jerzy Ternes scharakteryzował udział litewskich historyków w międzynarodowej konferencji poświęconej sejmikom dawnej Rzeczypospolitej, która odbyła się w Lublinie w 2009 r.

Autorzy zawartych w książce artykułów przedstawili wielowiekowe związki Lublina i Wilna na kilku płaszczyznach (relacji historycznych, kulturalnych, naukowych i społecznych) pomiędzy XIV a XXI w. Wydana przez Towarzystwo Przyjaciół Grodna i Wilna publikacja może być interesującą pozycją nie tylko dla miłośników Kresów Północno-Wschodnich, lecz również dla historyków, historyków sztuki oraz kulturoznawców.

Marcin Markowski
Lublin